

Клименченко Світлана Дмитрівна,

доцент кафедри юридичного документознавства
навчально-наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат філологічних
наук, доцент

РОЛЬ РИТОРИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВОГО ОРАТОРА ТА ВСТАНОВЛЕННІ НОРМ ПРАВА

Як відомо, одним із п'яти основних видів красномовства є юридичне, або судове. Більшість наукових досліджень засвідчує той факт, що риторика почалася саме з судового красномовства у V столітті до н.е. в Давній Греції. Судове красномовство – це ораторські промови суб'єктів судочинства під час розгляду судової справи з позицій законності і торжества справедливості. Практично першою судовою промовою традиційно вважається апологія – самозахисна промова часів давньогрецького судочинства, коли суду в теперішньому його вигляді ще не існувало. Тобто ані державного обвинувачення, ані державного чи навіть приватного захисту, ані етапу досудового слідства як таких не було. Тому майстерність самозахисної промови ставала практично основною умовою винесення позитивного рішення на користь обвинувачуваного. Підготовці цієї промови надавалося велике значення, а тому створювали її справжні генії переконання, якими на той час були логографи-софісти, оскільки далеко не кожна людина мала хист красномовства або приділяла багато уваги розвитку свого мовлення і тим самим могла ефективно захистити себе в суді.

Сьогодні суд являє собою доволі складну процедуру, у якій беруть участь особи, за кожною з яких закріплена певна роль: прокурор, адвокат, суддя, свідки і т.д. Надзвичайно важливою частиною суду є дебати, в результаті успішного проведення яких і має відбутися торжество права і справедливості. А тому кожен учасник дебатів повинен мати сильну риторичну підготовку. Усі судові промови мають характеризуватися перш за все переконливою аргументацією, умінням шукати найменші зачіпки, які здатні вплинути на рішення суду, чітким визначенням мети і бездоганним знанням фактичної сторони справи. Хотілося б окремо зупинитися на понятті аргументації як найкращого способу проявити інтелектуальну здатність довести опоненту правильність своєї позиції. Аргументація – це цілеспрямована соціальна діяльність, завданням якої є посилити або послабити чиїсь переконання.

Теорія аргументації сформувалася на перехресті логіки, риторики, лінгвістики, юриспруденції, філософії та психології. Її центральним поняттям є саме переконання. Аргументація включає в себе два взаємопов'язані складники: тезу як твердження, яке оратор вважає за потрібне нав'язати аудиторії, та власне аргумента, тобто доказу, мета якого – підтримати тезу. Переконання аудиторії здійснюється насамперед за допомогою мови і словесно виражених фактів, а також жестом, мімікою, інтонацією, гучністю голосу тощо.

Підготовка будь-якої судової промови: чи то прокурорської, чи то адвокатської, чи то виступів суддів, свідків, громадських представників тощо повинна бути максимально ретельною. Лише це може стати запорукою встановлення норм права і в кінцевому результаті утвердження основ правової держави. Знання і слідування семи законам риторики, урахування специфіки основних чотирьох понять риторики та п'ятикрокова побудова промови (інвенція, диспозиція, елокуція, меморія та акція) забезпечать оратору перемогу під час проведення судових дебатів.

На особливу увагу заслуговує питання специфіки словесного оформлення промови. Мовлення всіх учасників судового процесу повинно характеризуватися такими ознаками, як ясність викладу, чистота мови, логічна подача аргументів, лаконізм із збереженням суті висловлювання, чітка структурованість тексту. З метою досягнення точності донесення інформації оратор має перш за все дотримуватися визначених мовних норм. Зокрема, лексичних. Варто окремо зупинитися на такому найбільш розповсюдженому порушенні лексичних норм, як неправильний вибір паронімів – слів, які звучать подібно, але мають різні значення: адресат – адресант, пошкодження – ушкодження, громадський – громадянський, погроза – загроза, особовий – особистий, військовий – військовий і т.п. Серед порушень акцентних норм найчастіше трапляються такі, як неправильна постановка наголосу в словах, коли це призводить до сплутування у вживанні, наприклад, таких слів: відомість – відОмість, кОристь – корИсть, листОпад – листоПад). Порушення морфологічних норм – це неправильне визначення роду іменника (біль, нежить, підпис, продаж в українській мові чоловічого роду, а теза, криза – жіночого), числа іменника (двері, меблі – лише форма множини, злочинність, скоєння – лише форма однини), неправильне утворення відмінкових форм іменника, серед яких особливе

місце належить утворенню кличного відмінка, що широко використовується в офіційно-діловому стилі.

Крім того, кожен промовець має дотримуватися судової етики як вчення про моральні ідеали, принципи і норми здійснення правосуддя. У цьому плані найважливішою вимогою до судового оратора є поважне й сумлінне ставлення до суду, повага до процесуального супротивника. Наостанок слід зазначити, що кожен учасник судового процесу, виходячи з глибокого розуміння суті такого поняття класичної риторики, як етос, повинен у своїй діяльності спиратися на моральні принципи чесності, порядності і професійної компетентності.

Ковальчук Яна Леонідівна,

ад'юнкт відділу докторантури та
ад'юнктури Національної академії
внутрішніх справ

НАУКОВИЙ ТЕКСТ: ОСНОВНІ РИСИ ТА СПЕЦИФІКА

Сучасного вченого, як і вченого будь-якої іншої епохи, неможливо уявити без створення або експертизи того чи іншого тексту, різних типів якого стає так багато, що важко обійтися без спеціальної допомоги зі складання тих текстів, з якими найчастіше доводиться працювати. Можна мати які завгодно дослідницькі таланти, але якщо немає умінь і навичок написання наукових текстів, то можна з упевненістю сказати, що досягнення і самореалізація такого вченого будуть мінімальними.

Тексти, з якими доводиться мати справу вченому, умовно можна розділити на дві групи: тексти, що він створює, і тексти, які йому доводиться використовувати у своїй діяльності або піддавати експертизі. Усі ці тексти створюють своєрідний текстовий простір, у якому перебуває вчений. При цьому ефективність науковця вимірюється здатністю створювати власні оригінальні тексти, поширювати їх і опановувати, застосовувати, переробляти й оцінювати інші тексти.

Науковий текст – спосіб репрезентації наукової інформації, результат наукового дослідження. Особливості наукового тексту і професійного наукового викладу думки:

– обов'язково відображає ту чи іншу проблему, висуває гіпотези, орієнтує на нове знання, характеризується доцільністю й раціональністю всіх положень, орієнтований на досягнення дослідницької мети й поставлених завдань;